

**УКРАЇНСЬКА
ФОРТЕПІАННА МУЗИКА**

Нестор Нижанківський

**ТВОРИ
ДЛЯ ФОРТЕПІАНО**

**ЛЬВІВ
2019**

УДК
Н

У збірник увійшли «Фортепіанні твори для молоді» та дві мініатюри українського композитора, піаніста, педагога, музикознавця і музичного критика Нестора Нижанківського (1893 – 1940). Довгі роки його твори були незаслужено викреслені з музичного життя. У наш час вони щораз більше завойовують концертну естраду та активно входять у педагогічний репертуар. Видання адресоване викладачам та учням музичних шкіл, студентам середніх і вищих навчальних закладів, а також поціновувачам та популяризаторам української фортепіанної музики.

Упорядкування, редакція та післямова
Тетяни Воробкевич

Рецензенти:

Марія Крушельницька, Народна артистка України, професор
Олександр Козаренко, доктор мистецтвознавства, професор

Рекомендовано до друку Методичним кабінетом навчальних закладів мистецтв і культури при департаменті з питань культури, національностей та релігій ЛОДА

Ініціатор видання – директор Методичного кабінету Мілена Медвідь

Комп'ютерний набір нотного тексту Ольги Андрійчук-Чобітко

© Тетяна Воробкевич, 2019

Фортепіанні твори для молоді

Марш горобчиків

Ліди Нижанківській

Tempo di marcia

The musical score is written for piano and right hand. It begins with a treble clef and a common time signature (C). The tempo is marked 'Tempo di marcia'. The first system (measures 1-3) features a melody in the right hand with triplets and a bass line with chords. Dynamics include *mf* and *mp*. The second system (measures 4-6) continues the melody with triplets and a bass line with chords. Dynamics include *mp* and *p e leggiero*. The third system (measures 7-9) features a melody in the right hand with triplets and a bass line with chords. Dynamics include *mf* and *mp poco marcato*. The fourth system (measures 10-12) continues the melody with triplets and a bass line with chords. Dynamics include *mp* and *poco marcato*. The key signature changes from C major to B-flat major at measure 7.

13

5 2 5

Led. * Led. * Led. * Led. * Led. *

16

3 2 3 2 4 2 5

poco sostenuto

Led. * Led. * Led. * mf * Led. *

19

mp *mf* *mp*

Led. * Led. *

22

e leggiero

p

Led. * Led. *

24

mf *f* *risoluto*

Led. * Led. * Led. *

Коломийка

Allegretto

Олегові Нижанківському

mp

poco cresc.

poco sost.

a tempo

L'istesso tempo

mf ben ritmico

Red. *

Red. *

Red. *

Red. *

Red. *

Red. *

25

f

p

25 26 27 28

29

p

p

29 30 31 32

33

mp

p

33 34 35 36

37

p

p

37 38 39 40

41

p

p

41 42 43 44

45

p

p

45 46 47 48 49 50

11

p *Led.* *Led.*

13

p *Led.* *Led.*

15

p *Led.* *Led.*

17

p *Led.* *Led.*

19

p *Led.* *Led.*

Гавот ляльки

Ларисі Крушельницькій

Allegretto con grazia

The musical score is written for piano and bass. It consists of five systems of staves. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Allegretto con grazia'. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and fingerings (1-5). Dynamic markings include *p* (piano), *poco cresc.*, and *poco a poco cresc.*. Pedal and breath marks are indicated by 'Ped.' and '*' symbols. The score is numbered 1 through 17 across the systems.

System 1 (Measures 1-4):
Treble: 2, 3, 3, 2, 1, 5, 4, 3
Bass: 2, 4, 3, 4, 5, #5
Ped. * Ped. *

System 2 (Measures 5-8):
Treble: 2, 1, 3, 5, 5, 1, 2, 4, 2, 5, 1
Bass: 5, 4, 5, 4, 2, 5, 1
poco cresc. Ped. * Ped. *

System 3 (Measures 9-12):
Treble: p, 2, 3, 2, 1, 2, 1, 2
Bass: 2, 4, 3, 4, 5, #5, 2, 1
Ped. * Ped. * Ped. * Ped. *

System 4 (Measures 13-16):
Treble: 2, 2, 3, 5, 2, 4, 3, 2, 5, 4, 1, 2, 4, 1
Bass: 2, 4, 3, 4, 5, #5, 2, 1
poco a poco cresc. Ped. * Ped. * Ped.

System 5 (Measures 17-20):
Treble: 1, 2, 1, 3, 4, 1, 3, 2
Bass: 4, 2, 1, 2, 1, 2, 1
p Ped. * Ped. *

21

mp

Ped. Ped. *

25

dim.

Ped. *

29

Ped. Ped. *

33

poco a poco cresc.

mf

Ped. Ped. *

37

dim. e rit.

a tempo

Ped. * Ped. * Ped. * Ped. *

41

sempre cresc.

Ped. * Ped. * Ped. * Ped. *

45

mf

Red.

48

cresc.

Red.

51

mf

dim. e rall.

Red.

54

Red.

57

mf

mp

Red.

61

cresc. molto e poco rit.

mf

senza Red.

The sheet music is for a piano piece in D major, spanning measures 45 to 61. The notation is in standard piano format with a grand staff (treble and bass clefs). The music is characterized by intricate fingerings (numbers 1-5) and slurs, indicating a technically demanding piece. Dynamic markings include *mf* (mezzo-forte), *cresc.* (crescendo), *dim. e rall.* (diminuendo e rallentando), and *mp* (mezzo-piano). The piece concludes with a final chord in measure 61, marked *mf*. The notation includes various ornaments and slurs, and the piece ends with a final chord in measure 61.

Мала прелюдія

Andante

The musical score for "Мала прелюдія" (Little Prelude) is presented in four systems. The first system (measures 1-3) begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic and a 3/4 time signature. The second system (measures 4-6) includes a mezzo-forte (*mf*) dynamic and a crescendo (*cresc.*) marking. The third system (measures 7-9) features a mezzo-forte (*mf*) dynamic and a marking of *poco accel. rit.* (a little acceleration and then deceleration). The fourth system (measures 10-12) starts with a piano (*p*) dynamic and a marking of *poco a poco cresc.* (a little by a little crescendo). The score includes various musical notations such as slurs, fingerings, and dynamics.

mf

Andante

mf

cresc.

mf

p

poco accel. rit.

p

poco a poco cresc.

11

mf *dim.*

Ped. Ped. Ped.

13

poco cresc. *cresc.* *molto (p. allarg.)*

Ped. Ped. Ped. Ped.

15

f *allarg.* *ff*

Ped. Ped. Ped. Ped.

17

ff

Ped. Ped.

Відповідь на картку з Мадрида

Musical score for "The Swan" by Camille Saint-Saëns. The score is in B-flat major and common time, with a key signature of two flats. It includes various musical notations such as dynamics (*p*, *cresc.*, *sfz*, *dolce*, *ff*), articulation (accents, slurs), and fingerings (3, 5, 6). The piano part features complex chords and arpeggios, while the voice part has a melodic line with lyrics in French.

Присвяти Н.Нижанківського у «Фортепіанних творах для молоді»

Львів на кінець XIX століття став містом, відомим у музично-мистецьких культурних колах Європи. Це відбулося завдяки багатолітній праці тут знаних європейських митців. Ще у першій половині XIX століття від 1808 до 1836 р., з невеликими перервами, на цих теренах працював так званий Львівський Моцарт, син В.А. Моцарта – Франц Ксавер Моцарт (1791 – 1844). У Львові працював також сестрінок В.А. Моцарта, син Анни-Марії Моцарт та актора Віденського надвірного театру М. Лянге – Антоній Лянге (1774 – 1842). Він був живописцем, графіком, театральним художником, найвідомішим пейзажистом Галичини 1820 -1830 рр., «патріархом львівського пейзажу». Помер у Львові, похований на Личаківському цвинтарі. У Львові в XIX столітті гастролювали видатні світові музиканти, серед них – Ференц Ліст і Йоганнес Брамс.

У Львові у міжвоєнний період (1918 – 1939) діяли більше ніж 50 музичних шкіл і студій, три вищі музичні навчальні заклади – консерваторія Галицького музичного товариства, Львівська музична консерваторія ім. Шимановського та Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка, який мав 9 філій у містах і містечках Галичини. У всіх трьох вищих навчальних закладах серед викладачів були випускники консерваторій Відня, Берліна, Праги, Петербурга. У Львові проводили довготривалі великі майстеркурси видатні музиканти – Егон Петрі, Едвард Штоерман та інші.

Українці любили студіювати у Празі. Чехословаччина, отримавши державну незалежність внаслідок розпаду Австро-угорської монархії в 1918 р., відразу зайнялася відродженням й організацією національного культурного життя. Ректором Празької консерваторії став піаніст Вілем Курц (1872 – 1945), який від 1898 до 1919 р. працював у Львові. Крім того, це був певний бойкот польських навчальних закладів, де був введений ценз (обмежена кількість) для студентів – українців та євреїв. У Празі здобували освіту піаністи – Роман Савицький, Дарія Герасимович, Дезидерій Задор, віолончеліст Петро Пшеничка, композитори – В. Барвінський, Н. Нижанківський, З. Лисько, Р. Сімович, М. Колесса та інші. В українському музикознавстві цих музикантів зараховують до так званої Львівської празької школи. Усі студенти-українці в Празі належали до талановитих та найбільш успішних у консерваторії. Вони закінчували Курс вищої майстерності (аспірантуру) в консерваторії, студіюючи одночасно в празькому Карловому університеті філософію, мовознавство, музикознавство. Після успішного закінчення навчання в обидвох вишах їх запрошували працювати в Празі. Проте молоді українські патріоти поверталися на Батьківщину працювати для рідної культури.

Нестор Нижанківський (1893 –1940) – композитор неоромантичного напрямку в музиці з нахилом до експресіонізму, піаніст, педагог, музикознавець, музичний критик. Навчався у Львові в Музичному інституті імені М. Лисенка та у Львівському університеті на філософському факультеті, де студіював музикологію у проф. Адольфа Хибінського (1880 – 1952). У 1918-1919 рр. воював у рядах УГА. Продовжив навчання у 20-х роках: у Відні в Музичній академії в Єжи Лялевича (фортепіано) й у Йозефа Маркса (1882 –1964) (композиція) та у Віденському університеті досягнув ступінь доктора філософії. Завершив студії у 1928 р. як випускник Курсу вищої майстерності Празької академії мистецтв класу композиції Вітезслава Новака (1870 –1949). Від 1929 р. жив і працював у Львові.

У 1934 р. Н. Нижанківський, В. Барвінський, З. Лисько, Г. Левицька та інші заснували Спілку українських професійних музикантів (СУПРОМ). В організації були композиторська, музикознавча, виконавча секції. СУПРОМ влаштовував конкурси молодих виконавців, видавав журнал «Українська музика» (редактор З. Лисько), займався нотовиданням творів сучасних українських композиторів. СУПРОМ проіснував до 1939 р.

«Фортепіанні твори для молоді» Н. Нижанківського були першим виданням СУПРОМ'у в 1934 р. Це п'ять фортепіанних п'єс, у першому виданні кожна з них мала присвяту. Діти, яким присвячені п'єси, походили з родини Нижанківських або були дітьми друзів композитора і зналися між собою (спогад Лариси Крушельницької). Ці п'єси в якійсь мірі були музичними портретами юних приятелів композитора. Присвяти привідкривають для нас завісу приватного життя композитора Н. Нижанківського, дають можливість познайомитися з його родинними й приятельськими зв'язками.

У великій родині Нижанківських було багато діячів на культурно-громадському, музичному й релігійному полі. Серед своїх найдавніших предків у родині Нижанківських згадують Андрія Нижанківського, який народився у 1591 р. в Галичині. Він навчався музики і гри на органі у Джіроламо Фрескобальді (1583 – 1643) у Римі. Був органістом у соборі Св. Марії у Римі та в Домініканському костелі в Кракові. Помер 5 квітня 1645р. у Кракові. У дідуся й бабусі композитора Н. Нижанківського о. Йосифа Нижанківського та Йосифи з Тишинських було 9 дітей – сини о.Остап, о.Володимир, Іван, о.Петро, Юліан, о.Олекса та доньки – Осипа, Михайлина, Олена. Чотири сини мали богословську освіту, Іван – юридичну (був суддею), Юліан був інженером-лісником.

Батько Н. Нижанківського, Остап Нижанківський (1862 – 1919) – композитор, визначний диригент, громадський і кооперативний діяч, священник, організатор так званих «артистичних мандрівок» з концертами по Галичині у 1885, 1889, 1892 рр.; засновник музичного видавництва «Музикальна бібліотека», член Української національної ради ЗУНР. Одружений з Оленою Бачинською (1868 -1927) з родини знаних громадських діячів Стрийщини. У них було троє синів – Нестор, Стефан, Богдан.

Брат Остапа Нижанківського, стрий Н. Нижанківського, о.Петро (1867 – 1906) був учасником і організатором багатьох українських громадських товариств на своїх парафіях. Його дружина – Северина з Івасиків. Похований о. Петро Нижанківський у селі Братківці на Стрийщині, а Северина Івасик-Нижанківська померла в 1951 р. і похована в м. Дрогобич. У подружжя було троє синів.

Омелян Нижанківський (1895 –1973), син о. Петра – піаніст, органіст, диригент, композитор, професор філії Лондонської консерваторії в Каїрі (Єгипет); згодом професор класу фортепіано та органа в консерваторії м. Берн (Швейцарія). У його композиторському доробку – три Служби Божі для хору, інструментальні та вокальні твори, він автор мелодії гімну «Зродились ми великої години» (1934). Його дружина – Гедвіг Ріггер.

Зенон Нижанківський, син о. Петра – старшина Української Галицької Армії (УГА), відомий адвокат та оборонець українських утікачів у таборах DP перед спеціальними німецькими й американськими військовими судами після Другої світової війни. Помер у 1984 р. у м. Вайлвуд (США).

Мирон Нижанківський, син о. Петра – медик Гуцульської сотні, лікар першої бригади Українських Січових Стрільців УГА, курінний і полковий лікар дивізії «Галичина», довголітній редактор органу Спільки української молоді США «Авангард». Помер у 1976 р., похований на цвинтарі у Саут-Баунд-Бруку.

Мирон Нижанківський та Ірина Крисько були батьками маленької Ліди, якій Н. Нижанківський присвятив «Марш горобчиків». Ліда Нижанківська була тоненькою, дрібною дівчинкою, яка любила ходити, підстрибуючи (спогад Лариси Крушельницької). Про її життєвий шлях відомо небагато. У кінці Другої світової війни родина Мирона Нижанківського разом дочкою Лідією виїхала до Європи, а потім у США. Лідія одружилася з Мариновичем. У подружжя – 4 синів: Адріан (адвокат у Лос-Анжелесі), Мирон, Петро, Степан Мариновичі.

«Староукраїнська пісня» присвячена Степанові Яросевичу (1923 –1944). Його батьками були о. Микола Яросевич (1973 – 1957) та Олена Нижанківська (1878 –1957), дочка о. Йосифа Нижанківського. На 30 років молодший Степан Яросевич приходився Несторові Нижанківському двоюрідним братом. У родині Яросевичів було п'ятеро дітей: Дарія (1898 – 1928), Тетяна (1907), Анатоль (1910 –1982), Ірина (1917 –2010), Степан (1923 –1944). Їх батько, о. Микола Яросевич розпочав свою душпастирську працю на теперішній Івано-

Франківщині. У 1915 р. він був інтернований у концтабір Талергоф, через деякий час був оправданий і дістав дозвіл служити капеланом в австрійському війську, відбував капеланську службу в м. Фройденталь (тепер м. Брунталь у Чехії). Там народилася у 1917 р. у Ярославичів дочка Ірина, яка пізніше стала знаною артисткою та естрадною співачкою Ренатою Богданською-Андерс. Вона внесла великий вклад у виконання так званого українського «Львівського Ретро», а також у польську естраду. Степан Ярославич був дуже спокійною, замріяною дитиною, улюбленцем сестри Ірини (спогади Ірини Андерс у розмові з музикознавцем, дослідником «Львівського ретро» Олександром Зелінським). Історія смерті Степана Ярославича невідома. У родині вважалося, що він вступив у дивізію «Галичина» і загинув у одній з битв. Батьки Степана Ярославича – Олена з Нижанківських та о. Микола Ярославич поховані на Личаківському цвинтарі.

«Коломийку» композитор Нестор Нижанківський присвятив своєму синові Олегові. Олег Нижанківський (1924 – 2003) – оперний співак, баритон. Розпочав оперну кар'єру в «Піколя опера» у Швейцарії, від 1963 р. – у Женевській опері. Від 1966 р. працював паралельно в «Колегіум Академікум». Брав участь у концертах і виступах з оркестрами, а також у радіоконцертах у Швейцарії, Франції, Німеччині.

Мама Олега, Меланія Семака (1898 – 1973) була донькою Іллі Семаки (1866 -1929) – відомого українського юриста, судового радника, громадського і політичного діяча на Буковині; посла до Державної Ради (1911 –1916), посла до Буковинського сейму (1911 – 1918), члена Головної Української ради (1914), члена Загальної Української Ради (1915). У березні 1918 р. І. Семака активно відстоював у Віденському парламенті передачу Українській Національній Раді державної влади над українськими областями Буковини та містом Чернівці. Після рішення парламенту проводив з представником Румунської Національної Ради розмежування території Герцогства Буковина. У 1919 р. Ілля фон Семака працював у Австрійській Ліквідаційній комісії у Відні, згодом – в екзильному уряді ЗУНР. Важко переживаючи окупацію Буковини Румунією, емігрував до словацького міста Превідза. Ілько Семака був наймолодшим сином у священничій родині. Його старші брати: Іван Семака (1850 – 1894) видавав у 1876 р. у Чернівцях гумористичний часопис «Лопата»; о. Євген Семака (1863 – 1913) – церковний і культурно-громадський діяч, автор підручника релігії для народних і середніх шкіл. Мати Меланії Семаки, народжена в селі Погорилівці на Буковині, походила з українсько-румунської родини Карадже, до якої також належав український православний священник Ігнат Карадже.

Меланія провела шкільні роки у Відні, вищу освіту здобувала у Празі у Вищій школі суспільної опіки. Вона вільно володіла українською, німецькою, чеською мовами, займалася літературною творчістю, писала вірші.

У 1920 р. молоді Меланія і Нестор одружилися. У 1923 р. вони виїхали до Праги, де Нестор Нижанківський працював у Вищому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова, одночасно навчаючись у Школі Вищої майстерності Празької академії мистецтв у класі композиції В. Новака. 25 липня 1924 р. у молодій сім'ї народився син Олег. У 1929 р. Нижанківські повернулися до Львова і поселилися у двокімнатному помешканні на вулиці Ходоровського (тепер Філарета Колесси). Помешкання знаходилося в будинку, який належав Митрополитові Андреєві Шептицькому, де їх сусідами були родини Колессів, артистів Стадників, художника П. Ковжуна, історика А. Лотоцького. У скромному помешканні Нижанківських часто гостювали В. Барвінський, С. Людкевич, М. Колесса, З. Лисько, Г. Левицька, С. Туркевич та інші друзі-однодумці.

Меланія Нижанківська стала популярною журналісткою в українській пресі, її музично-критичні рецензії, літературознавчі, етнографічні, педагогічні статті, а також різноманітні дописи й художні оповідання друкувалися у галицьких часописах – «Нова хата», «Наша хата», «Життя і знання», «Рідна школа», «Діло», «Українські вісті», «Назустріч».

Після радянської окупації Західної України у вересні 1939 р. у Галичині почалися арешти української інтелігенції, пов'язаної з визвольними змаганнями 1918 р. На основі договорів СРСР з нацистською Німеччиною родини, які мали у своїй генеалогії німецьке

коріння, могли виїхати в окуповану німцями Польщу. Скориставшись цим правом, родина Нижанківських у 1940 р. виїхала в табір для переселенців у місті Лодзь (Польща). У польському місті Лодзь ще з часів закінчення Першої світової війни проживала велика українська громада, у яку входили вихідці як зі Сходу, так і Заходу України. Українці в Лодзі мали навіть свою ділянку на міському цвинтарі, а також збудували для визнавців православної конфесії великий православний храм. У той час у Н. Нижанківського на основі інфекційної хвороби, правдоподібно скарлатини (спогад Галини Левицької, розказаний її дочкою Ларисою Крушельницькою), відбулося загострення давнього захворювання туберкульозом. Українська громада намагалася допомагати втікачам, дізнавшись про хворобу Н. Нижанківського, встановила чергування його відвідувань. На одному з відвідувань волонтерка, українка-вчителька Елеонора Костюк запитала лікаря, який опікувався хворим композитором, чим йому можна допомогти. Лікар відповів: «Пан Нижанківський вмирає не від хвороби, а від ностальгії. А від цього медицина лікарства не має». Нестор Нижанківський помер 10 квітня 1940 р.

Меланія Нижанківська з 15-річним сином Олегом з великими труднощами переїхали до Праги, де в той час перебувала її мама. У Празі сталася «найбільша трагедія її життя» (цитата з листа М.Нижанківської). У 1945 р. її арештували, а чужі люди, які в той же день вселилися у їх помешкання, знищили всі рукописи, які там знайшли. Після арешту Меланія переїхала до Бельгії. Помимо матеріальної скрути займалася журналістикою, дописуючи до часописів – «Наше життя», «Жіночий світ», «Америка» та інших. З часом, завдяки коштам, висланим сином Олегом, вона отримала приміщення й повне забезпечення в оселі для воєнних втікачів (спогади Стефанії Туркевич). 1 червня 1973 р. журналістка і письменниця Меланія Нижанківська померла в м. Бльожі (Бельгія).

Олег Нижанківський ріс жвавим, артистичним хлопцем. У 20-річному віці в нього проявилися вокальні дані. Меланія розуміла, що йому потрібна професійна вокальна освіта, і відпустила його у світ. У Римі від 1936 р. проживала родина українського військового і політичного діяча Євгена Коновальця. На запрошення Ольги Коновалець, вдови Євгена Коновальця і приятельки Меланії, Олег Нижанківський виїхав до Риму. Тут він зустрів товаришку своїх дитячих забав Зою Лісовську, яка мешкала в сусідстві з Ольгою Коновалець.

Зоя Лісовська – дочка Роберта Лісовського та Стефанії Туркевич. Роберт Лісовський (1893, Запоріжжя – 1982, Женева) – художник, графік, навчався в Києві, Берліні, Празі; брав участь у виставках Києва, Львова, Варшави, Берліна, Праги, Рима. Автор логотипу авіакомпанії Lufthansa «Журавлик», яка є ознакою цієї авіакомпанії дотепер, та емблеми ОУН «Тризуб з мечем». Стефанія Туркевич (1896 – 1977) – композиторка модерного напрямку, піаністка, музикознавець. Студіювала у Львові, Відні, Празі. У 1939 – 1941 рр. – доцент Львівської державної консерваторії, від 1944 р. проживала у Великобританії. Серед її творів: 4 симфонії, опера «Мавка»; камерні, фортепіанні, вокальні твори, Служба Божа та інші.

Зоя Лісовська у Львові навчалася гри на фортепіано у Василя Барвінського у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка. У Лондоні після війни студіювала малярство в Polytechnic School of Art, яку закінчила у 1951 р. альбомом ілюстрацій про Гуцульщину з власним текстом. Цей альбом, як зразок кращої дипломної праці, увійшов до архівів Міністерства освіти Великобританії. Доля була прихильною до молоді художниці. Несподівано вона отримала стипендію на продовження студій в Італії від єпископа Івана Бучка, який підтримував українських студентів на еміграції. [Іван Бучко (1891 – 1974) – церковний і громадський діяч, доктор богослов'я, ректор Малої Семінарії у Львові. Від 1942 р. перебував постійно в Римі, опікуючись питаннями української церкви й національними питаннями у Ватикані. Оборонець української політичної еміграції в Європі після 1944 р., покровитель українських культурних і наукових працівників-емігрантів у світі. Почесний член НТШ].

У 50-х роках Олег Нижанківський і Зоя Лісовська одружилися. Про спільне життя цієї артистичної родини краще переповісти словами самої Зої Лісовської-Нижанківської. «Я переїхала до Женеви, де ми одружилися. Наша абсурдно-смішна екзистенція, як в опері «Богема», оберталася в колах мистецтва. Однак, коли народилися діти – Роман і Лада, у нас, бездержавних, змінилися вимоги до життя. Олег був заангажований як соліст до Женевської

опери, де співав зі славним диригентом Е. Анзельмом і виступав у ролях світових оперних прем'єр швейцарського композитора Франка Мартена (1890, Женева – 1974, Нарден, Нідерланди). Я виграла конкурс для мецо-сопрано в професійному оперному хорі. Дивно, що довелося заробляти на хліб насущний не своєю професією, а музикою. Це був фантастичний етап мого життя. Мій шкіцівник завжди був напоготові за кулісами для зарисовок цього калейдоскопічного середовища. Траплялися навіть невеликі ролі. Наші діти від шостого року життя співали в дитячому оперному хорі й мали чудове існування. Мабуть родинні мистецькі гени перейшли і на наших дітей – Роман по вокальній і театральній (допомагав також в організації лікування чорнобильських дітей); Лада закінчила Академію мистецтв у Женеві, авторка багатьох виставок, отримала численні нагороди у малярстві, графіці, театральних декораціях. Внуки Олександр і Наталя талановито рисують і грають на музичних інструментах... Виховані, як уся українська молодь того часу в дусі місії визволення України й оборони її культури, ми включилися до громадської праці в українських організаціях діаспори. (Зоя Лісовська-Нижанківська протягом десяти років репрезентувала Світову федерацію українських жіночих організацій (СФУЖО) як неурядову організацію при ООН у Женеві.)... Життя продовжилось або скоротилось. На моїм місці мої внуки говорять українською мовою і відвідують свою сонячну Прабатьківщину.»

П'єса «Івасько грає на чельо» присвячена юному віолончелістові Іванові Барвінському, синові Василя Барвінського та Наталі Пулюй-Барвінської.

Василь Барвінський (1888 – 1963) – композитор, представник неоромантичного напрямку в музиці з нахилом до імпресіонізму; піаніст, музикознавець. Учень В. Новака у Празі. Серед його творів: «Українська рапсодія» для симфонічного оркестру; фортепіанні, віолончельні, скрипкові, камерні, вокальні, хорові твори. Василь Барвінський – син Олександра Барвінського (1847 – 1927) – історика, громадсько-політичного діяча, педагога.

Наталія Пулюй-Барвінська (1886 – 1965) – дочка Івана Пулюя (1845 – 1926). Здобула піаністичну освіту в Празькій консерваторії. Виступала як концертмейстер з С.Крушельницькою, Оленою Пясецькою (1923 р.) та іншими солістами, постійний концертмейстер у виступах віолончеліста Івана Барвінського. Працювала піаністкою в Танцювальній студії на основі методу Жака Далькроза, яку вела у Львові Оксана Федак-Драгомирецька. Батько Наталії, Іван Пулюй – вчений-фізик, електротехнік, винахідник і громадський діяч. Серед його досліджень було вивчення катодних променів і винахід фосфоресцентної освітлювальної лампи (1881р.), яка одночасно була ефективним генератором Х-променів (пізніше названих рентгенівськими). Після відкриття В. К. Рентгеном фотографічної дії цих променів у 1895 р. І. Пулюй використовував свою лампу для отримання найбільш якісних на той час рентгенівських знімків. І. Пулюй – автор близько 50 наукових та науково-популярних праць українською, німецькою, англійською мовами, був знавцем стародавніх мов; у співпраці з П. Кулішем та І. Нечуй-Левицьким переклав з гебрейської «Псалтир» і з грецької «Євангеліє», які увійшли в українську Біблію у видавництві Британського Біблійного Товариства (1903 р.).

У родині Наталі і Василя Барвінських було 4 дітей. Усі вони отримали музичну освіту: найстарша дочка Євгенія (Котя, р.н. 1918) – піаністка, син Іван Севастіян (Івасько, 1920 – 1964) – віолончеліст, дочка Наталія (Лялька, р.н. 1926) – скрипалька, син Маркіян (Дніпро, Братчик, 1926 – 1943) – скрипаль, альтист.

Люди мистецтва часом підсвідомо мають віщі передчуття майбутнього, які, через багато років після написання твору, знаходять своє втілення. У сповненій трагізму п'єсі «Івасько грає на чельо» Нестор Нижанківський ніби передбачив важкі моменти життя вигнання з рідної Батьківщини Івана Барвінського.

А у дитячі роки Івасько проявляв яскраві музичні здібності, був улюбленцем публіки, музичні критики вважали його чудо-дитиною – «вундеркіндом». Він часто виступав у збірних концертах та урочистих академіях у Львові. Його перший великий власний концерт відбувся у Львові у 1938 р. у супроводі смичкового оркестру Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка під керівництвом М. Колесси. Молодий віолончеліст брав участь у музичних програмах

Львівського радіо [«11 квітня 1939 р. Іван Барвінський відіграв на віолончелі «Думку» та «Пісню» В. Барвінського»]. У 1939 – 1941 рр. – праця у Львівській філармонії. Під час Другої світової війни Іван Барвінський разом з братом Маркіяном виїхали до Німеччини, де Іван у Берліні навчався на Курсах майстрів мистецтв. Наприкінці навчання братів насильно мобілізували до німецького війська. Маркіян загинув в одному з перших боїв. Це було великою трагедією для Івана. Після капітуляції Німеччини «бездержавний» Іван Барвінський опинився в українському таборі для ДР в м. Ашаффенбург [Ашаффенбург – місто в Баварії, близько 45000 мешканців, у якому в 1945 -1949 рр. були організовані 4 українські переселенські фільтраційні табори для понад 7000 осіб. Displaced Persons (DP), переміщені особи – визначення для осіб, які під час і після Другої світової війни опинилися поза країнами свого походження на території Німеччини, Австрії, Італії. Назву DP вживали до осіб примусово вивезених, а також тих втікачів, які з політичних чи інших причин рятувалися втечею перед наступом радянських військ]. У цих таборах опинилося багато високоосвічених сімей зі світу науки й культури. Чекаючи на отримання громадянства якоїсь європейської, чи американської країни, чи виїзду до Австралії, українське самоврядування таборів організовувало школи для своїх дітей, де вивчали українську та інші мови, науковці проводили диспути на цікаві теми, музиканти отримували дозволи на концерти, які відбувалися як у самому місті, так і в його околицях. Іван Барвінський був активним учасником концертів. В Ашаффенбургу він до 1946 р. часто виступав у спільних концертах з піаністом Р. Савицьким і співачкою К. Тарановою. [Роман Савицький (1907 –1960) – піаніст, педагог, музичний критик. Навчався у Львові у В.Барвінського, у Празі у В. Курца. Концертував у Галичині, Києві, Німеччині, США. Засновник і директор Українського музичного інституту США (1952 – 1959). Клавдія Таранова (1922 р.н., Україна) – камерна співачка. Концертувала у Києві, Львові, Карлсбадені, різних містах США. У 1961 р. відкрила власну вокальну школу в Нью-Йорку, де виховала чимало українських і американських співаків].

На еміграції у Байройті, Ганновері та Кельні І. Барвінський виступав як соліст оркестру, у радіопередачах та в концертах з В. Кіпою, Т. Микишею, З. Полевською, О.Сімович. [Вадим Кіпа (1912 р.н., Київ) – піаніст і педагог; викладач Київської державної консерваторії; лауреат конкурсу піаністів СРСР (1937). Від 1951 р. жив і працював у США. Тарас Микиша (1913 – 1958) – піаніст, композитор. Навчався у Києві, Москві а також у Відні у Й. Маркса (композиція) та в П. Вайнгартена. (фортепіано). Згодом викладав у Музичній академії у Відні. Лауреат міжнародних конкурсів у Варшаві (1932), Будапешті (1933), Відні (1935, премія Безендорфера). Від 1947 р. у Буенос-Айресі. Серед його творів – камерна і фортепіанна музика. Зоя Полевська (1925 р.н., Харків) – віолончелістка. Студіювала в Харкові та Відні. Як солістка виступала з оркестрами в Австрії (під диригуванням В.Фуртвенглера), в Італії з оркестром «La Scala», а також мала сольний концерт у Карнегі-Хол у Нью-Йорку. Оксана Сімович-Бойко (1914 р.н., Тернопіль) – скрипалька і педагог. Студіювала у Варшаві й у Відні. Концертувала в Україні, Західній Європі, США. Викладала в Українському музичному інституті у Філадельфії]. І. Барвінський помер і похований у Кельні (Німеччина).

«Гавот ляльки» – присвячений Ларисі Крушельницькій, дочці Галини Левицької та Івана Крушельницького, близьких приятелів композитора. Галина Левицька (1901 – 1949) – видатна піаністка й педагог, одна з найбільш яскравих особистостей мистецького Львова 30 – 40-х років. Її батько Лев Левицький (1862 – 1928) був юристом, послом до Галицького сейму та Австрійського парламенту, членом Національної Ради ЗУНР. Його дружина, Марія з Вахнянинів була племінницею композитора Анатолія Вахнянина (1841 – 1908) та двоюрідною сестрою композитора Станіслава Людкевича (1879 – 1979). Ім'я Г. Левицької не сходило з концертних афіш того часу. Вона часто виступала у Львові, в багатьох містах Галичини, а також у Відні, Празі, Варшаві, Кракові, Будапешті (зі спогадів М. Ф. Колесси). Піаністка належала до найактивніших пропагандистів української музики, увійшла в історію національного мистецтва як перший виконавець багатьох творів галицьких композиторів та першовідкривач фортепіанних композицій української музики ХХ століття.

Іван Крушельницький (1905 –1934) – поет, графік, мистецтвознавець. Серед його творів: збірки поезій «Юний спокій» (1921), «Бурі й вікна» (1930), драматичні поеми «Спір за мадонну Сільвію» та «На скелях» (1931); окрема видана збірка «Графіка І. Крушельницького». Мати Івана, Марія Крушельницька-Слободівна (1876 –1934) – акторка театру «Руської Бесіди» (1890 –1910) та письменниця, автор драми «Вона» (1910) та збірок оповідань.

Батько Івана, Антін Крушельницький (1878 –1937) – письменник, педагог, громадський діяч, міністр освіти УНР (1919). Як письменник перебував під впливом західно-європейського модернізму, у його літературному доробку – драма «Чоловік чести» (1904), повість «Рубають ліс» (1914), романи «Дужим помахом крил» (1924), «Біг у сутінках» (1930) та інші.

Маленька Лариса була веселою, жартівливою, дотепною, спостережливою дівчинкою. У її «дитячому світі» друзі батьків мали свої веселі імена – Микола Колесса був «вуйко Кіт», а Нестор Нижанківський – «вуйко Пес».

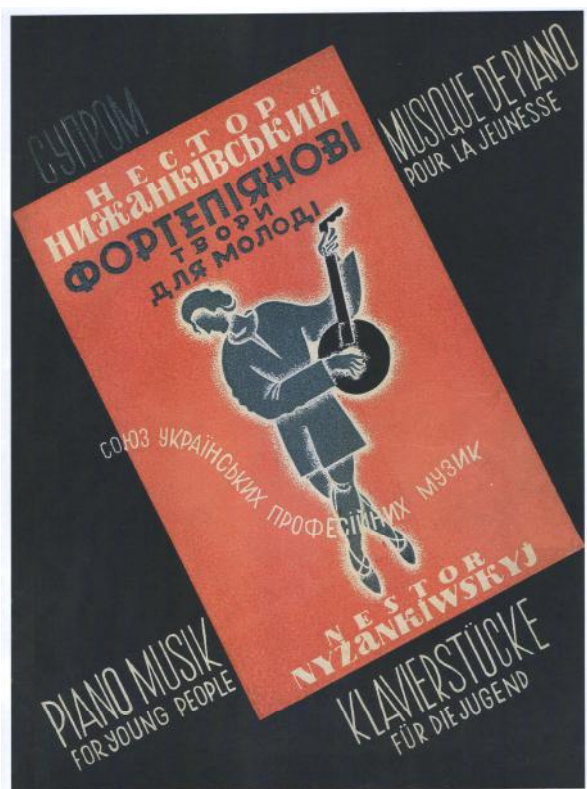
На початку 30-х років у приватному житті родини Крушельницьких відбулися трагічні події. Це було пов'язане з наміром виїхати на радянську Україну. Таке рішення було прийняте через безробіття та переслідування польською поліцією всієї родини. Після поразки визвольних змагань у 1918 р. українська інтелігенція Галичини продовжувала підтримувати контакти з діячами науки і культури Східної України, які нав'язалися ще в кінці ХІХ століття. Галичани не ідеалізували радянський лад в Україні. Але на той час УРСР була формально єдиним українським державним утворенням у світі. Виїжджаючи в УРСР, галичани-українці думали, що не займаючись політикою, вони зможуть там працювати на ниві української науки й культури. На той час в УРСР працювали композитори З.Лисько, А.Рудницький, науковці – географи С.Рудницький, Г.Величко, М. Іваничук і хімік П. Франко, художники – М. Бойчук, Ю.Панькевич, режисер Л. Курбас та інші. У 1932 р. до Харкова виїхали Іван Крушельницький з сестрою медиком Володимирою, а весною 1934 р. поїхала вся родина. Галина Левицька залишилася у Львові для завершення розпочатого лікування й мала намір на початку 1935 р. теж виїхати до Харкова. Але вже в грудні 1934 р. вся родина Крушельницьких була репресована: сини Іван і Тарас розстріляні, батько Антін, дочка Володимира й сини Богдан і Остап заслані в концтабір на Соловки, а 5-річна Лариса – виселена в м. Курськ на спецпоселення. Г. Левицька використовувала всі можливості для пошуків та порятунку дочки. Завдяки міжнародним зв'язкам їй вдалося влітку 1936 р. це зробити з допомогою голови Політичного Червоного Хреста СРСР Катерини Павлівни Пешкової, першої дружини Максима Горького, яка розшукала Ларису й таємно переправила її до Варшави. Галина Левицька привезла свою хвору, замучену 6-річну доньку до Львова. Ларису лікували в приватній клініці відомого лікаря Олександра Барвінського, брата композитора В. Барвінського. «Він сказав Мамі, що ще два місяці без належного лікування звели б мене в могилу» (спогад Лариси Крушельницької).

Лариса Крушельницька (1929 – 2018) – історик, археолог, дослідник бронзової та ранньозалізної доби Центральної та Східної Європи, території Північно-Східного Прикарпаття, Західної Волині та гірських районів Карпат. Випускниця Львівського університету ім. І. Франка, доктор історичних наук, професор, голова археологічної комісії НТШ, член наукового товариства «Український історик» (США), член Львівського відділення організації ЮНЕСКО; бібліотекознавець, директор Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (1991 – 2003). Громадський діяч, письменниця, автор книжок «Рубали ліс. Спогади галичанки» та інших. Похована на Личаківському цвинтарі.

Ця коротка розповідь може дати уяву про частинну панораму тогочасного українського життя Львова, про подальші долі «дійових осіб», стає поштовхом до роздумів, яким би був Львів тепер, якби ці люди в період кінця Другої світової війни могли залишитися й працювати для української культури.

Р. С. У цьому збірнику, крім «Фортепіанних творів для молоді», опубліковані Мала прелюдія та «Відповідь на картку з Мадрида». Повна назва другої п'єси звучить «Музична відповідь панні Н.Н. до Мадрида». У 1920-х роках Н. Нижанківський, навчаючись у Відні в Академії музики і відтворчого мистецтва, познайомився і заприятелював з молоденькою

піаністкою Любкою Колесою. Про це пізніше згадувала вона сама: «Я добре знала Нестора Нижанківського. Він мешкав у сусідній хаті у Відні і часто бував у нас. Нижанківський писав багато фортеп'янових творів для мене, як наприклад, Прелюдію і фугу, Варіації». У 1922-1923 рр. Любка Колеса концертувала у великих містах Німеччини, Швейцарії, Іспанії, Румунії, Фінляндії, де завжди старалася, як була можливість, виконувати твори українських композиторів. Молода піаністка, як тоді було прийнято, мала свій пам'ятний альбом, у який друзі й знайомі записували свої побажання. У тому альбомі є багато записів видатних виконавців, диригентів, композиторів, серед них і Сергія Прокоф'єва. Нестор Нижанківський вписав їй побажання-визнання, про яке може мріяти кожен музикант-виконавець української музики: «Як би не склалось Ваше життя, – не забудьте Україну! – бо Вона ніколи не забуде того, що дала Їй і чим була для Неї Її найбільша артистка в часах, коли і про назву Її не знали! І ця думка хай втишить Вам біль, як який життя нанесе Вам – Вицвітові Краси і Добра – своєю жорстокою рукою».

Обкладинка першого видання 1934 р.

Родина Нижанківських: зліва направо – Нестор, Олена, о. Остап, Богдан.

Родина Семак: зліва направо – дружина, дочка Меланія, Ілля фон Семака, NN.
Чернівці, 1908 р.

Родина Олега Нижанківського: зліва направо – Роман, Зоя, Олег, Лада. 1967 р.

Зоя і Олег Нижанківські на виставці
П.О.Ренуара. 1956 р.

Родина Яросевичів: сидить перший зліва Степан Ярославич.

Ірена Ярославич-Андерс, студентка
ВМІ ім. М. Лисенка

Піаністка Любка Колесса

Після імпрези «Діти дітям», 1934 р. Сидять Наталія і Василь Барвінські;
стоять Івасько Барвінський (з віолончеллю), Роман Савицький, Роман Согор,
Маркіян Барвінський (з альтом).

Леся Деркач та Івасько Барвінський.
Імпреза «Діти дітям», 1934 р.

Композитор Омелян Нижанківський
(1895 – 1973)

Розстріляна і знищена родина Крушельницьких. Зліва направо: сидять Володимира, Тарас, Марія (бабуся), Лариса, Антін (дідусь); стоять Остап, Галина та Іван (батьки Лариси), Наталя, Богдан

Чотири покоління жінок Левицьких-Крушельницьких. Справа наліво: Марія Левицька з Вахнянинів, Галина Левицька, на руках Тетяна Крушельницька, Лариса Крушельницька.

Композитор Нестор Нижанківський з Ларисою Крушельницькою

ЗМІСТ

Марш горобчиків.....	3
Староукраїнська пісня.....	5
Коломийка.....	6
Івасько грає на чельо.....	8
Гавот ляльки.....	10
Мала прелюдія.....	13
Відповідь на картку з Мадрида.....	15
Присвяти Н.Нижанківського у «Фортепіанних творах для молоді».....	16
Ілюстрації.....	23